

"וַיֵּאָהֵב יַצְחָק אֶת עֵשָׂו"

כאשר גדלו יעקב ועשיו מתארת התורה את ההבדל ביניהם (בראשית כה כז) :
"וַיִּגְדְּלוּ הַנְּעָרִים, וַיְהִי עֵשָׂו אִישׁ יָדַע צִיד, אִישׁ שֶׁדָּה, וַיַּעֲקֹב אִישׁ תָּם לֵשֵׁב אֱהָלִים". ומפרש רש"י (שם) שעשיו היה "אדם בטל, וצודה בקשתו חיות ועופות", ואילו יעקב היה לומד בישיבה, ב"אהלו של שם ואהלו של עבר".

מיד בפסוק שלאחר מכן (שם פסוק כח), אומרת התורה: **"וַיֵּאָהֵב יַצְחָק אֶת עֵשָׂו כִּי צִיד בָּפְיוֹ".** והדברים צריכים הסבר, **מדוע זה אהב יצחק את עשיו, וכי הוא לא ידע מה טיבו?** אמנם רש"י (שם) מפרש בשם המדרש: "שהיה צד אותו ומרמהו בדבריו", אך קשה מאוד לומר שיצחק טעה בכך.

זאת ועוד, לאחר מכן, כשבא יעקב לקחת את הברכות במירמה, אמר יצחק (בראשית כז כב): **"הַקֵּל קוֹל יַעֲקֹב",** ופירש רש"י (שם): **"שמדבר בלשון תחנונים... אבל עשו בלשון קנטוריא דיבר".** הרי שאף יצחק ידע שיעקב מדבר בשפה יפה לעומת עשיו שהיה גס רוח ודיבר בלשון גסה. אם כן, היאך יתכן שאהב את עשיו?

גם על הפסוק **"וַיִּגְדְּלוּ הַנְּעָרִים"** (בראשית כה כז) כתב רש"י: "כל זמן שהיו קטנים לא היו ניכרים במעשיהם, ואין אדם מדקדק בהם מה טיבם, כיון שנעשו בני שלש עשרה שנה, זה פירש לבתי מדרשות וזה פירש לעבודה זרה". הרי שכל אחד מהם הלך למקום אחר, זה לבית המדרש וזה לבית עבודה זרה. האם יצחק לא ידע זאת?

ותיריה מזו, הגמרא (בבא בתרא קכג ע"א) מבארת את הפסוק (בראשית כט יז): **"וַיַּעֲיֵי לְאֶה אֶרְפוֹת",** ואומרת שרכות זו של עינייה אינה גנאי לה "אלא שבח הוא לה, שהיתה שומעת על פרשת דרכים בני אדם שהיו אומרים, שני בניו יש לה לרבקה, שתי בנות יש לו ללבן, גדולה לגדול וקטנה לקטן, והיתה יושבת על פרשת דרכים ומשאלת, גדול מה מעשיו? איש רע הוא מלסטם

בריות, קטן מה מעשיו? איש תם יושב אוהלים, והיתה בוכה עד שנשרו ריסי עיניה". אם כן, העוברים והשבים ידעו שעשיו הוא "איש רע מלסטם בריות", ואמרו זאת ללאה. האם רק יצחק לא ידע זאת?

"אֲנֹכִי עֹשֵׂוּ בְכֹרֶךָ"

לאחר שרבקה ציוותה על יעקב ללבוש את בגדי עשיו והכינה מטעמים ליצחק, הגיע יעקב ליצחק כדי לתת לו את המטעמים ולקבל את הברכות, ויצחק שאל אותו (בראשית כז יח): "מִי אַתָּה בְּנִי"? יעקב ענה לו (שם פסוק יט): "אֲנֹכִי עֹשֵׂוּ בְכֹרֶךָ".

והדברים טעונים ביאור. אכן, היה מותר ליעקב לשקר, שהרי כך ציוותה עליו אמו על פי מה שקיבלה בנבואה. אך לשם כך, היה די בכך שיאמר שהוא עשיו, ומדוע זה הוסיף את המלה "בְּכֹרֶךָ"?

עוד יש להבין, כיצד זה ניתן לקבל ברכות במירמה? והרי אפילו כאשר אדם קונה מחברו דבר גשמי, אין הקנין חל אם הוא מרמה אותו, שהרי זה "מקח טעות", ומדוע זה יחולו הברכות שניתנו בטעות?

זאת ועוד, גם כאשר האדם מברך, הרי הברכות באות ומושפעות מאת הקדוש ברוך הוא, ואותו ודאי אי אפשר לרמות. אם כן, היאך יחולו הברכות על מי שלא התכוין המברך לברך? והרי ברור שיצחק התכוין לברך את עשיו, והיאך זה יחולו הברכות על יעקב?

האם התקיימו הברכות ביעקב?

הנה, כאשר שלח יעקב שליחים לעשיו, לאחר שעזב את בית לבן, אמר יעקב (בראשית לב ו): "וַיְהִי לִי שׂוֹר וְחֹמּוֹר, צֹאן וְעֶבֶד וְשֹׁפְחָה". ופירש רש"י (שם): "אבא אמר לי 'מַטְל הַשְּׂמִימִים וּמְשֻׁמְנֵי הָאָרֶץ' (בראשית כז כח), זו אינה לא מן השמים ולא מן הארץ". כלומר, אין אתה צריך לכעוס עלי על שלקחתי

ממך את הברכות שהרי הם לא התקיימו בי, ומה שיש לי אינם "טל השמים" ואף לא "משמני הארץ", אלא בהמות ועבדים.

ויש להבין, וכי זילזל יעקב בברכות אביו, ואמר שאינן מתקיימות?

ועוד, האם ענין זה אמור לשמח את עשיו, שגם יעקב לא קיבל בסוף את הברכות? והרי להיפך, הדבר יעורר אצלו את המחשבה שאם הוא היה מקבל את הברכות, הן היו מתקיימות?

ועוד, שהרי מצינו בגמרא (ערובין כז ע"ב) שגם בהמות הן "גדולי קרקע", ונחשבות "משמני הארץ", וכפי שפירש רש"י (שם ד"ה וגידול): "שכולן ניזונין וגדלין מן הקרקע". אם כן, מדוע הן לא נכללו בברכותיו של יצחק?

התורה מביאה לכל הברכות

לבאר ענין זה, יש להקדים שבאמת לא היה יעקב אבינו זקוק לברכותיו של יצחק. יעקב אבינו שהיה דבוק בתורה והוגה בה יומם ולילה, מובטחות היו לו הברכות, כפי שנאמר (ויקרא כז ג-ד): **"אם בְּחַקְתִּי תֵּלְכוּ וְאֵת מִצְוֹתַי תִּשְׁמְרוּ וְעֲשִׂיתֶם אֹתָם. וְנָתַתִּי גִשְׁמִיכֶם בְּעֵתָם, וְנָתַתִּי הָאֶרֶץ בְּבוֹלָה, וְעַץ הַשָּׁדָה יִתֵּן פְּרִיָּו...".** ופירש רש"י (שם): "מה אני מקיים 'אם בְּחַקְתִּי תֵּלְכוּ', שתהיו עמלים בתורה. כלומר, אדם שעמל בתורה, מובטחות לו כל הברכות הגשמיות. וכן דרשו בגמרא (שבת סג ע"א) את הכתוב (משלי ג טז): **"אֶרֶץ יָמִים בְּיַמִּינָהּ בְּשִׂמְלָהּ עֵשֶׂר וְכַבֹּד"**, שלמיימינים בתורה [כלומר שעוסקים בתורה לשמה (רש"י שם ד"ה למשמאילין)] מובטח אורך ימים וכל שכן עושר וכבוד.

כך גם שנינו (אבות פ"ו מ"א): "רבי מאיר אומר כל העוסק בתורה לשמה, זוכה לדברים הרבה", וביאר המהר"ל (דרך חיים שם) שאין הכוונה לדברים האמורים בהמשך המשנה שם [נקרא ריע אהוב אוהב את המקום...], שכן נראה שענין נפרד הוא, וכך הוא כותב: "ואין לפרש שרצה לומר אלו דברים

שמספר והולך, שהרי אחר כך אמר יולא עודי והוא מילתא בפני עצמו, אבל פירוש מה שאמר שזוכה לדברים הרבה, כי ראוי אליו טובות הרבה, **בין לאורך ימים ובין לעושר וכבוד, וכל הטובות**, הכל ראוי אליו". הרי שהעוסק בתורה לשמה מקבל עושר וכבוד וכל הטובות, ואינו זקוק לברכה.

כמו כן, מצינו בגמרא (בבא בתרא ח ע"א. וכן נפסק בשו"ע יו"ד סי' רמג ס"ב) שתלמידי חכמים פטורים מלשלם את הוצאות שמירת העיר, **שכן תלמידי חכמים אינם צריכים שמירה**. הרי שתלמידי חכמים מבורכים בכל ואף נכסיהם שמורים.

אם כן, יעקב שעסק בתורה, והיה "יושב אהלים", לא היה זקוק לברכותיו של יצחק. וזה מה שאמר יעקב לעשיו כאשר הוא פגש אותו (בראשית לג יא): **"יֵשׁ לִי לֵל", כי באמת יעקב התברך בכל**, שכן הוא דבוק בקדוש ברוך הוא, מקור השפע.

עתה, יובן גם מה שאמר יעקב כאשר שלח שליחים לעשיו (בראשית לב ו): **"וַיְהִי לִי שׂוֹר וְחֲמוֹר, צֹאן וְעֶבֶד וְשִׁפְחָה"**. ופירש רש"י (שם): "אבא אמר לי 'מִטַּל הַשָּׁמַיִם וּמִשְׁמַנֵּי הָאָרֶץ' (בראשית כז כח), **זו אינה לא מן השמים ולא מן הארץ**". יעקב לא התכוין לומר שברכתו של יצחק לא התקיימה בו. הוא לא התכוין לזלזל בברכה. וכמו שהתבאר, בהמות נחשבות גידולי קרקע, והן חלק מהברכה. יעקב התכוין לומר, שהבהמות שיש לו לא באו משום הברכות, שהרי אילו היה מגיע שפע הברכות היה מקבל קרקעות ונכסים רבים, ולא דוקא בהמות, והיתה מתקיימת הברכה "מִטַּל הַשָּׁמַיִם וּמִשְׁמַנֵּי הָאָרֶץ" כפשוטה. **הוא רצה לומר ששפע זה הגיע לו בזכות עצמו, שהרי דבוק הוא בתורה ובשפע הבא ממנה**.

הברכות מיועדות למי שעתידי לעבוד בבית המקדש

אכן, עשיו היה זקוק לברכותיו של יצחק. בניגוד ליעקב שתפקידו היה להיות עמל בתורה ודבוק בה, תפקידו של עשיו היה עבודת בית המקדש והקרבת קנה את הבכורה מעשיו, היה עשיו מיועד לעבודת בית המקדש, מפני שהוא הבכור, כפי שביאר רש"י את הכתוב (בראשית כה לא): "וַיֹּאמֶר יַעֲקֹב מִכֶּרֶה כִּיֹּס אֶת בְּכֹרְתְךָ לִי", וכתב: "**לפי שהעבודה בבכורות, אמר יעקב אין רשע זה כדאי שיקריב להקדוש ברוך הוא.**" כלומר, עבודת המקדש ניתנה לבכורות, והסיבה שיעקב רצה לקנות את הבכורה היתה מפני שעשיו היה רשע ולא ראוי לכך. ועשיו הסכים למכור את הבכורה, וכפי שביאר רש"י (שם פסוק יב): "אמר עשו, מה טיבה של עבודה זו? אמר לו, כמה אזהרות ועונשין ומיתות תלוין בה, כאותה ששנינו אלו הן שבמיתה שתויי יין, ופרועי ראש. אמר, אני הולך למות על ידה, אם כן מה חפץ לי בה".

יצחק ידע שעשיו עתיד לעבוד בבית המקדש, בניגוד ליעקב שתפקידו לעמול בתורה. יצחק ידע שיעקב אינו זקוק לברכותיו, ואילו עשיו זקוק להן ככלים וכעזר לעבודת המקדש. זה הוא פירושו של הכתוב (בראשית כה כח): "וַיִּאָהֶב יַצְחָק אֶת עֵשָׂו". **יצחק ידע שעשיו רשע, ושיעקב הוא הצדיק, אולם הוא רצה לתת לו את הברכות כדי שיוכל לעבוד במקדש.** פירושה של אהבתו זו לעשיו לא היה שלא הכיר ברשעותו, אלא שרצה לברכו, כדי שיוכל למלא את משימתו בעבודת המקדש.

אם כן, אין להקשות היאך זה לא הכיר יצחק ברשעותו של עשיו. כאמור, עשיו דיבר בלשון גסה, ופירש לבית עבודה זרה, וגם הכל ידעו ברשעותו, כפי שמצינו שאמרו זאת ללאה, וגם יצחק ידע זאת. אולם למרות זאת, הוא רצה לברכו כדי שיוכל לעבוד במקדש, וזוהי אהבתו אותו. ענין זה מרומז גם בכתוב (בראשית כה כח): "וַיִּאָהֶב יַצְחָק אֶת עֵשָׂו, כִּי צִיד בְּפִיּוֹ", ותירגם אונקלוס: "ארי מצידיה הוה אכיל", כלומר הוא אהב אותו משום

שאכל מהציד שהביא לו עשיו לאכול. ונראה שכוונת הדברים היא, שהציד שהביא עשיו ליצחק נחשב כהקרבת קרבן, ויצחק אהבו על שעבודת המקדש והקרבת מוטלת עליו. וזאת, על פי מה שאמרו חז"ל (כתובות קה ע"ב): **"כל המביא דורון לתלמיד חכם, כאילו מקריב בכורים"**, ואמרו (ברכות י ע"ב): **"כל המארח תלמיד חכם בתוך ביתו ומהנהו מנכסיו, מעלה עליו הכתוב כאילו מקריב תמידין"**, ואמרו (יומא עא ע"א): **"הרוצה לנסך יין על גבי המזבח, ימלא גרונו של תלמידי חכמים יין"**.

גם כשרצה יצחק לברך את עשיו הוא ציוה עליו (בראשית כז ג-ד): **וְעַתָּה שָׂא נָא כְּלִיד תְּלִיד וְקִשְׁתְּךָ, וְצֵא הַשָּׂדֶה וְצוּדָה לִי צִיד. וְעֲשֵׂה לִי מְטַעֲמִים כְּאֲשֶׁר אֶהְבֵּתִי, וְהִבִּיאתָ לִי וְאָכְלָה, בְּעִבּוֹר תְּבָרְכֶךָ נַפְשִׁי בְטָרִם אֲמוֹתַי**. כלומר, יצחק מבקש מעשיו למלא את תפקידו, ולצוד ציד ולהביא לו מטעמים, שכן דבר זה נחשב כעבודת הקרבנות, והוא הסיבה שבזכותה מגיעות הברכות לעשיו.

מכירת הבכורה

לכאורה יצחק צדק, שהרי יש צורך בברכותיו כדי להצליח בעבודת המקדש, אולם היה דבר אחד שהוא לא ידע – מכירת הבכורה. יצחק לא ידע שלא עשיו הוא העתיד לעבוד במקדש, אלא יעקב. אמנם הבכור הוא העובד במקדש, אך יעקב קנה את הבכורה מעשיו, כפי שמתואר בכתוב (בראשית כה כט-לד): **"וַיִּזְדַּע יַעֲקֹב נְזִיד, וַיָּבֵא עֵשָׂו מִן הַשָּׂדֶה וְהוּא עֲגִיף. וַיֹּאמֶר עֵשָׂו אֶל יַעֲקֹב, הֲלֹעִיטֵנִי נָא מִן הָאֲדָם הָאֲדָם הִזֶּה כִּי עֲגִיף אֲנֹכִי, עַל כֵּן קָרָא שְׁמוֹ אֲדָם. וַיֹּאמֶר יַעֲקֹב, מַכְרָה כִּיּוֹם אֶת בְּכֹרְתְךָ לִי. וַיֹּאמֶר עֵשָׂו, הִנֵּה אֲנֹכִי הוֹלֵךְ לָמוֹת, וְלָמָּה זֶה לִי בְכֹרָה. וַיֹּאמֶר יַעֲקֹב, הַשְּׂבַעָה לִי כִּיּוֹם, וַיִּשְׂבַּע לוֹ, וַיִּמְכֹּר אֶת בְּכֹרְתוֹ לְיַעֲקֹב. וַיַּעֲקֹב נָתַן לְעֵשָׂו לֶחֶם וַיִּזְיַד עֲדָשִׁים, וַיֹּאכַל וַיִּשְׂתֶּה וַיִּקָּם וַיֵּלֶךְ, וַיִּבֶז עֵשָׂו אֶת הַבְּכֹרָה"**.

כאן יש לבאר, שעבודתו של יעקב להיות "יושב אהלים" ודבוק בתורה גדולה היתה מעבודת בית המקדש שנועדה לעשיו, כפי שנאמר (ויקרא ז לז): "זאת התורה לעלה למנחה ולחטאת ולאשם", ודרש רבא (מנחות קי ע"א): **"כל העוסק בתורה, אינו צריך לא עולה ולא חטאת ולא מנחה ולא אשם"**.

וכן אמרו על תלמוד תורה של רבים (מגילה ג ע"ב): **"גדול תלמוד תורה יותר מהקרבת תמידין"**. ובכל זאת, כאשר נוכח יעקב ברשעותו של עשיו, והבין שלא יתכן שעשיו יהיה זה שיעסוק בעבודת המקדש, הוא הבין שעליו לבטל מתורתו ולקבל על עצמו גם עבודה זו, שהרי כלל הוא בדינו שמבטלים תורה כדי לקיים מצוה שלא ניתן לעשותה על ידי אחרים (ראה מועד קטן ט ע"ב). משום כך, קנה יעקב מעשיו את הבכורה, וכך גם התפקיד של עבודת המקדש עבר לאחריותו של יעקב. אכן, כוונתו של יעקב היתה שחלק מצאצאיו יעסקו בתורה, ויהיו ספונים בד' אמות של הלכה, וחלקם האחר יעסקו בעבודת המקדש.

לכן, רצה יעקב לקבל את הברכות, כדי שהשפע והכלים שנועדו לסייע בעבודת המקדש יחולו על אותם מצאצאיו שיעסקו בעבודת המקדש.

עתה יתורץ מה שהקשינו לעיל, מדוע זה כשבא יעקב להתברך אצל יצחק הוא לא הסתפק במילים שעשיו הוא, אלא אמר **"אֶנְכִי עֹשֶׂה בְּכֶרֶךְ"** (בראשית כז יט). לשם מה הוא הדגיש והוסיף את המלה **"בְּכֶרֶךְ"**. יעקב רצה לומר בכך: **"עשיו אנכי הבכור"**, שכן קניתי את הבכורה מעשיו, ובחינה זו של עשיו בכורך נמצאת אצלי. משום כך, גם הברכות מגיעות לי, שהרי הן ניתנות לבכור לצורך עבודתו בבית המקדש'.

גם עשיו הבין זאת, ולכן כאשר הוא זעק על שנלקחו הברכות ממנו, הוא אמר (בראשית כז לו): **"אֵת בְּכֶרְתִּי לָקַח, וְהִנֵּה עֵתָה לָקַח בְּכֶרְתִּי"**. ולכאורה קשה, מדוע זה הזכיר עשיו כאן את מכירת הבכורה, שהיתה ארבעים ושמונה שנים קודם לכן? אלא, שאף עשיו הבין שמכירת הבכורה היא

שגרמה לו להפסיד את הברכות, שכן הברכות מגיעות לבכור, שעליו מוטלת העבודה בבית המקדש.

לאחר שאמר זאת עשיו, הבין גם יצחק שהברכות אכן מגיעות ליעקב, כפי שמצינו במדרש (הובא ברש"י על התורה בראשית כז לו, והוא על פי תנחומא תולדות ס"י כג): "למה חרד יצחק? אמר, שמא עוון יש בי שברכתי הקטן לפני הגדול, ושניתי סדר היחס. התחיל עשו מצעק ויעקבני זה פעמים, אמר לו אביו מה עשה לך, אמר לו את בכורתי לקח, אמר בכך הייתי מצר וחרד שמא עברתי על שורת הדין, עכשיו לבכור ברכתי, גם ברוך יהיה". כלומר, יצחק חרד שמא טעה בכך שנתן את הברכות ליעקב, ומשמע שיעקב קנה את הבכורה מעשיו, אמר (בראשית כז לג): "גם פָּרוּךְ יִהְיֶה". הרי שהבכורה היא הסיבה לקבלת הברכות, כדי לאפשר את עבודת המקדש.

לפי זה, אין להקשות היאך זה יחולו ברכות שניתנו בטעות, והאם אפשר היה לרמות ח"ו את הקדוש ברוך הוא שהוא מקור הברכות, שכן **הברכות לא ניתנו בטעות ולא ברמיה**. יצחק התכוין לתיתן לבכור, וכך היה רצון ה', והן אכן ניתנו לבכור.

יהי רצון שנוכה להיות מצאצאי יעקב אבינו המשובחים, הן מאותם העוסקים בתורה הן מאותם העוסקים בעבודה, ועל ידי זה נוכה לכל הברכות.